

VICENTE AUPÍ

«ELS PURISTES CONTINUEM PREFERINT UN BON CEL,
UNA CÀMERA CLÀSSICA I PEL·LÍCULA FOTOGRÀFICA»

Rebeca Romero Escrivà

“Una darrere de l'altra les generacions s'agenollen al peu de la teua bellesa i et brinden, alades, les seues cançons”, va escriure Shelley. Des de l'antiguitat, la perfecció i el misteri del firmament han captivat una infinitat de mirades curioses. L'aclaparadora immensitat de la nostra volta fosca encara avui inquieta l'observador més experimentat. Per a les persones que sabem poc d'astronomia, aquesta sensació d'admiració pel mantell de la nit augmenta quan ens diuen que possiblement, a l'horitzó que abraça la nostra mirada, hi ha tants estels extingits com lluminosos. L'aclariment de Maurice Maeterlinck, “no és un exercici inútil despertar a vegades la nostra imaginació recordant-li la immensitat de l'univers”, cobra llavors el seu màxim sentit. Resulta versemblant, doncs, que l'afició per l'astronomia per a moltes persones arranque com a resposta a les incògnites que ens remet el “dosser sempitern” cada nit, quan es contempla lluny de les ciutats.

Així va començar Vicent Aupí a entusiasmar-se per l'astronomia, centrant la seua mirada en la immensitat del firmament des d'un petit poble de Terol, Torremocha del Jiloca, on creu tenir les seues arrels, a pesar de ser valencià. Aupí avui dia és un experimentat divulgador científic, periodista i astrofotògraf. Ha rebut diversos premis pels seus articles i fotografies i pertany a l'Associació Espanyola d'Astronomia (SIGA). Els seus llibres sobre el cel solen ser guies que inviten l'*amateur* a endinsar-se pels camins de l'art de l'astrofotografia i de la ciència de l'astronomia. L'autor assenyala que “per començar com a astrofotògraf només fan falta tres coses: una càmera mecànica, un trípode i un bell lloc sota els estels”. A pesar de l'experiència que se li atribueix com a fotògraf i observador del cel, Aupí ens recorda en aquesta entrevista que les seues eines continuen sent les mateixes càmeres de fa quinze anys: una Leica M-3, una Yashica FX-3 per a les fotografies de pas universal, i una Pentax 6x7 per a les de format mitjà. Una mirada compenetrada amb el cel travessa indemne el simulacre de possibilitats de la tècnica. El fotògraf artista continua apreciand la tècnica només com un mitjà. El seu fi és en una altra banda.

© Miguel Lorenzo

© Vicente Aupí

Lluna plena. Presa a focus directe amb l'astrògraf del Centre Astronòmic de l'Alt Túria (CAAT) sobre pel·lícula de 6x7. Càmera Pentax 6x7 (1998).

Dorotea Lange va dir: “No és accidental que el fotògraf es fique a fotògraf, com no ho és que el domador de lleons es fique a domador”. Diga'm, com va arribar al món del periodisme, de la fotografia i de l'astronomia?

Al periodisme, hi vaig arribar per casualitat, però en l'astronomia i en la fotografia, m'hi vaig submergir des de menut, perquè sempre m'han apassionat. El cel em va captivar de xiquet durant els estiuajos a Torremocha del Jiloca, un poble de Terol des del qual he fet el 90% de les meues fotografies. Quan era una criatura em quedava embadocat veient la Via Làctia creuant un cel completament negre i ple d'estels, i em passava hores pensant en la immensitat de l'espai.

Les sensacions que em produïa no podia desxifrar-les, però m'empenyien sempre a mirar cap amunt així que tenia una ocasió, i em vaig prometre a mi mateix que quan fóra gran havia de fotografiar tot allò.

El 1999 va publicar un llibre sobre astrofotografia amb un títol, *Fotografiar el cielo*, que és quasi homònim a una obra publicada el 1898, *Fotografia del cel*, de l'astrònom i divulgador científic Josep Comas Solà. Es tracta d'una coincidència o d'un homenatge a l'astrofotògraf català?

És una felicitat coincidència, perquè Comas Solà és per a tots nosaltres un dels grans herois de l'astronomia

© Vicente Aupí

Cúmulo de les Hyades fotografiat sobre una zona boscosa del parc nacional d'Ordesa. Càmera Leica M-3 amb objectiu Summicron 2/50 (1996).

espanyola i les seues obres són veritables meravelles. De totes, jo em quede amb *El cel*, perquè, a més dels dibuixos i textos del mateix Comas Solà, té il·lustracions que ens permeten comprovar la màgia del cel, i és una de les millors edicions que s'han fet en un llibre d'astronomia. Però el títol del meu llibre va sorgir de forma consensuada amb Editorial Planeta, perquè ambdós vam coincidir que havia de ser el més senzill possible i ells ja tenien en la mateixa col·lecció altres obres titulades en la mateixa línia, com *Observar el cielo* i *Fotografiar la naturaleza*. En qualsevol cas, tant a *Fotografiar el cielo* com en *l'Atlas del firmamento*, Comas Solà hi és present, com és lògic. Pense que qualsevol autor espanyol que escriga sobre astronomia ha de citar Comas Solà.

Ha publicat també altres llibres d'astronomia, com ara *Atlas del firmamento* o *Enigmas del cosmos*, de quin se sent més satisfet?

© Vicente Aupí

Eixida del sol des del cim de Javalambre (Terol), durant l'expedició per fotografiar el cometa Halley. Càmera Yashica FX-3 amb objectiu Yashica ML 1,4/50 (1986).

Del que més satisfet em sent és de la labor de conjunt que ha significat escriure quatre llibres d'astronomia en quatre anys, des del 1998 al 2001, perquè després dels tres ja citats vaig escriure per a Edicions Omega *Guia para exploradores del cielo*. Ha estat una feina a vegades desmesurada, però extraordinàriament gratificant, perquè em fa feliç poder divulgar i que la gent es quede fascinada amb les meravelles del cel. Que les meues fotografies acompanyen els meus textos és una satisfacció doble, perquè l'astrofotografia és extraordinàriament sacrificada; molt més que l'observació visual. Exigeix tal dosi de paciència que molta gent s'ha desesperat en els seus inicis, i encara que ara les coses han canviat molt amb les càmeres CCD i altres instruments com les càmeres web, els puristes continuem preferint un bon cel, una càmera clàssica i pel·lícula fotogràfica, però això exigeix a vegades exposicions de mitja hora o d'una hora i aconseguir que no es moga la imatge.

André Kertész va assenyalar: "La càmera és la meua eina. A través d'ella done una raó a tot el que m'envolta". Com a fotògraf, en quina mesura se li pot aplicar aquesta màxima?

Això em passa a vegades i explica per què jo i molts astrònoms més hem acabat adreçant la nostra activitat cap a l'astrofotografia. Un pot encabotar-se a descriure amb paraules la riquesa còsmica que alberga la Via Làctia en la constel·lació de Sagitari, però mai aconseguirà ser tan suggestiu com una fotografia, tant si és en color com si és en blanc i negre. He vist gent plorar espontàniament contemplant les plaques de la Via Làctia que va prendre Edward Emerson Barnard a finals del segle XIX, a pesar que eren en blanc i negre. I després he vist extraordinàries imatges en color d'aquests mateixos sectors, captades per astrofotògrafs moderns, que deixen atònit el més insensible. Totes dues tenen un gran valor, però a mi sempre m'han causat més impacte les de Barnard, sobretot perquè aquest astrònom necessitava en algunes ocasions exposicions de més de vuit i nou hores per aconseguir els seus objectius. Estic dient que començava una fotografia una nit, deixava l'obturador obert unes quantes hores, el tancava a l'alba, i tornava a obrir-lo la nit següent amb el mateix enquadrament per obtenir l'exposició correcta.

Com aconsegueix compaginar el periodisme amb l'astronomia?

Amb una bona planificació. Són perfectament compatibles sabent dosar el temps que es dedica a l'observació, encara que és cert que, en el meu cas, durant els últims anys no he pogut observar tant com m'haguera agradat. Per això, en part, vaig decidir escriure llibres, perquè necessite comunicar a la gent tot el que jo he vist i fotografiat aquí dalt. Una gran majoria de la gent viu en el món sense tenir un coneixement real del paper que exerceix l'ésser humà a l'univers; ni tan sols és conscient de quines són les escales còsmiques. Per a alguns és molt difícil acceptar que la Terra no és més que un planeta diminut, pertanyent a un sistema solar perdut en un racó d'una galàxia en què hi ha entre 150.000 i 200.000 milions d'estels, i que al seu torn, aquesta galàxia, que és la Via Làctia, només és

una més entre milers de milions de galàxies. Des del punt de vista de la grandària, qualsevol insecte és el mateix que nosaltres respecte a les escales còsmiques, i això espanta moltíssimes persones. Formem part d'una cosa meravellosa i tenim l'extraordinari privilegi de ser-ne conscients i de poder observar-ho amb els nostres propis ulls.

Hi ha en les seues fotografies un espai per a l'art de la mateixa manera que n'hi ha per a la ciència?

L'art és la naturalesa mateixa, i la prova està en els gestos de sorpresa de la gent quan observa aquestes fotografies. Fa la mateixa cara d'admiració que quan visita una galeria d'art o un museu i se situa davant d'una obra mestra. La diferència és que en aquest tipus de fotos, l'obra mestra és l'objecte, és a dir, la galàxia, el cometa o la nebulosa que la naturalesa ha creat en una labor de milers de milions d'anys. Ara bé, l'astrofotografia adquireix moltes facetes artístiques quan en fotografiar el cel inclou paisatges o motius terrestres en l'enquadrament, i per a mi aquest ha estat sempre un dels vessants que més m'ha interessat. Encara que el seu valor científic no siga el mateix, m'omple molt més la sèrie de diapositives nocturnes que tinc del parc nacional d'Ordesa, en què el cel estrellat corona la silueta de les muntanyes, que les imatges en detall del cometa Hyakutake o de la galàxia d'Andròmeda, perquè poques vegades he tingut les mateixes sensacions que quan vaig fer aquelles fotografies: estava tot sol a l'interior del parc

**«EN LA DIVULGACIÓ
EL LLENGUATGE ÉS MÉS
IMPORTANT QUE EL
CONEIXEMENT, COM PROVA
EL FET QUE MOLTS GRANS
CIENTÍFICS NO SABEN
FER-SE ENTENDRE ENTRE
LA GENT DEL CARRER»**

en una nit diàfana d'agost; a sota, al parc, la nit era plena de sons de vida, com el del cant del xot, i a dalt, la Via Làctia i milers d'estels coronaven la silueta retallada de les muntanyes d'Ordesa.

Si haguera de rescatar un fotògraf, quin seria?

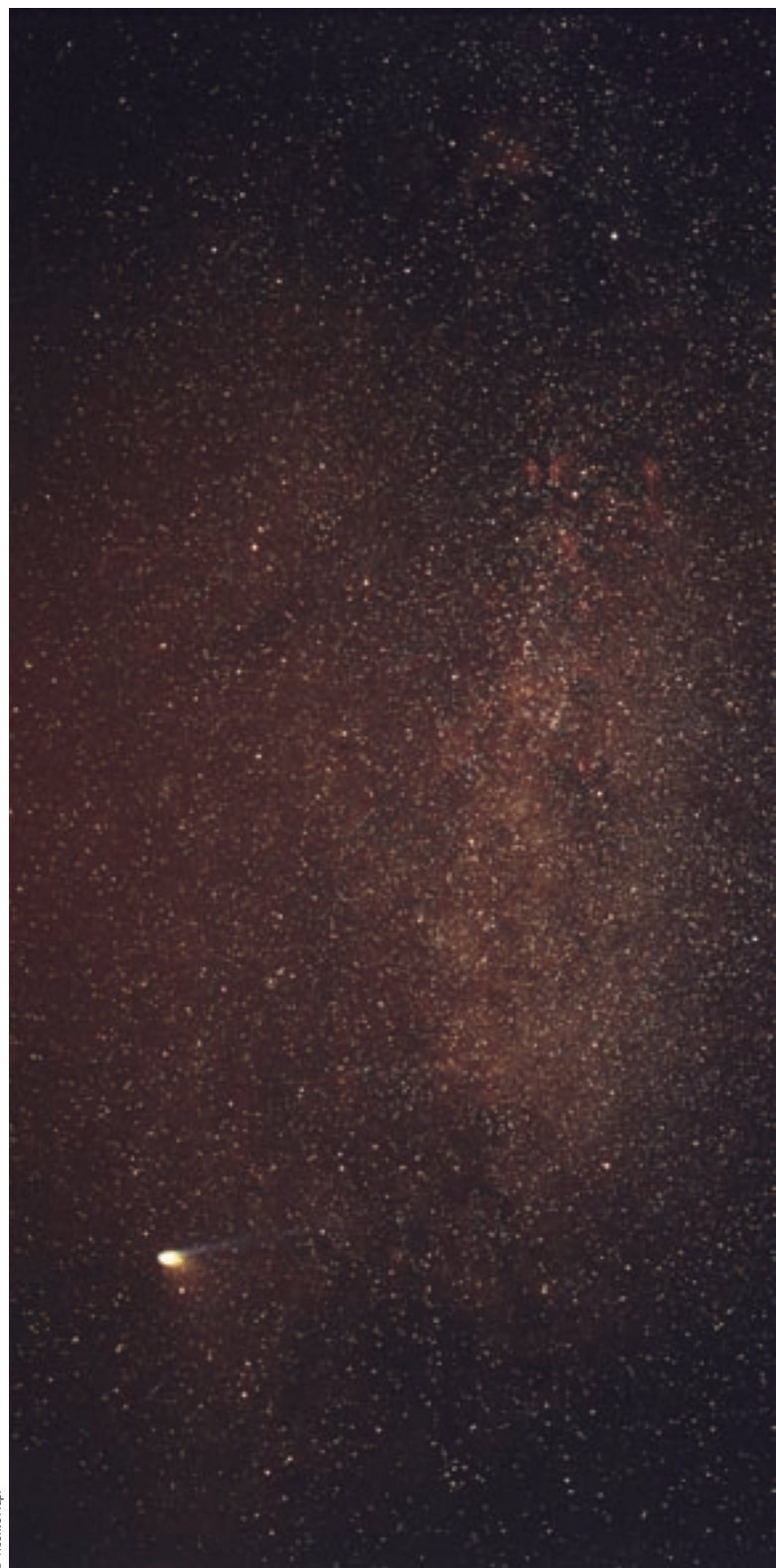
Què tal Ansel Adams? Ser un bon fotògraf sempre ha estat una cosa relativament assequible si un disposa de l'entorn adequat, però la cosa més difícil és observar allò que altres no veuen en un mateix lloc i ser prou hàbil per comunicar-ho als altres mitjançant imatges, i Adams, per a mi, ho va ser. El vaig descobrir quan jo tenia dinou anys en un viatge a Estats Units. Un bon dia vaig trobar en una llibreria de Nova York el seu llibre sobre Yosemite, i avui continue tenint-lo a casa entre les meues obres preferides. Va saber traure al paisatge l'essència que sempre busquem els qui amem la naturalesa per damunt de tot. Però com que jo sóc astrofotògraf, no puc evitar referir-me una altra vegada a Edward Emerson Barnard. Evidentment, per als qui no estan introduïts en el món de l'astronomia no és un nom conegut, però en una visió històrica de l'astrofotografia jo el posaria el primer de la llista. Estem parlant d'algú que sabia combinar en les seues imatges la bellesa amb els descobriments astronòmics, i això resulta fascinant.

I un divulgador científic?

Molt pocs han assolit els objectius aconseguits per Carl Sagan. En la divulgació el llenguatge és més important que el coneixement, com prova el fet que molts grans científics no saben fer-se entendre entre la gent del carrer. Això no qüestiona la seua labor investigadora, però exigeix que altres s'encarreguen de fer-la comprensible per als qui no tenen els mateixos coneixements. El cas de Sagan és quasi insòlit, perquè era al mateix temps un gran científic i un gran divulgador.

Com a periodista de *Levante-EMV*, pensa que actualment es fa una bona divulgació de la ciència en els diaris espanyols? El químic i astrònom britànic David Malin en una entrevista publicada el mes passat a la revista *Tribuna de Astronomía y Universo*, em va respondre a aquesta mateixa pregunta que la majoria dels diaris són "científicament analfabets" i que troben abans un espai per a una columna sobre astrologia que per a una notícia sobre astronomia. Què n'opina vostè?

El problema a què es refereix David Malin és cert, però és extensiu a qualsevol altre país. El problema es troba en la falta de comunicació que hi ha entre perio-

© Vicente A. Luján

L'estel Deneb, en primer terme, amb la nebulosa Nord-amèrica (NGC 7000) a dalt, a l'esquerra, en la constel·lació de Cygnus (el Cigne). Càmera Pentax. 6x7 amb objectiu Takumar 4/400 (2001).

disme i ciència. Estic d'acord amb ell en la part fonamental del problema, però em sembla que no és lògic dir genèricament que la premsa és analfabeta. Seria el mateix que afirmar que els científics són periodísticament analfabets. El científic no pot exigir a un periodista que sàpiga el mateix que ell, perquè això és absolutament impossible; la qüestió clau és aconseguir que la premsa entenga els investigadors, i això requereix un esforç mutu: del científic per a explicar bé els seus coneixements, i del periodista per a ser fidel a les paraules de l'investigador i no escriure mai allò que no s'ha entès, perquè llavors sobrevé la catàstrofe.

Ha rebut diversos premis pels seus articles de divulgació científica, com els que li va concedir la Universitat de València el 1990 i 1992 i els que li va atorgar l'Institut d'Astrofísica de Canàries (IAC) el 1996 pels seus escrits i fotografies sobre el cometa Hyakutake. Què signifiquen per a vostè aquests premis? I per què aquest afany de treballar amb Hyakutake?

Són premis molt humils i no poden comparar-se a altres de gran envergadura, però crec que sempre és motiu de satisfacció que es reconega la teua labor d'aquesta forma, perquè significa que hi ha gent pendent del teu treball i que sap valorar que ho faces bé. El cometa Hyakutake va ser una fita per a l'astronomia en tot el món, perquè va aparèixer per art de màgia el 1996 després d'un llarguíssim període de dècades en què cap cometa brillant s'havia aproximat a la Terra i al Sol. El 1986 vam tenir el Halley, però va ser una decepció a causa de les males condicions d'observació, ja que la seua posició era prou llunyana i es trobava molt baix sobre l'horitzó, per la qual cosa milions de persones ni tan sols el van poder veure, com a màxim van aconseguir albirar una taca difusa al cel. Però el Hyakutake va regalar als astrònoms el que portaven molts anys esperant, perquè en els moments més favorables la cua va aconseguir quasi setanta graus d'extensió en la volta celeste, i va ser visible moltes nits a la primavera de 1996. I no va ser més que el preludi, perquè un any després el cometa Hale-Bopp encara va oferir un espectacle millor.

Ja que el seu llibre *Fotografiar el cielo* és una guia per a iniciar-se en la pràctica de l'astrofotografia amb telescopi o sense, m'agradaria acabar l'entrevista preguntant-li quin creu que és el millor consell que podria donar-se a un astrofotògraf *amateur*.

Que tinga paciència, que segueisca els passos adequats i que no es deixe portar per la temptació tecnològica. Les meues eines continuen sent les mateixes que fa

© Vicente Aupí

Cometa Hale-Bopp en primer pla, amb las dues cues, una de blanca (de pols) i l'altra blava (de gas). Els cometes amb més d'una cua apareixen de tant en tant i han estat els més bells de la història, cas del Donati al segle XIX. Càmera Pentax 6x7 amb objectiu Takumar 4/400 (1997).

quinze anys: una Leica M-3, una Yashica FX-3 per a les fotografies de pas universal, i una Pentax 6x7 per a les de format mitjà. Hi ha alguna cosa en aquestes tres càmeres que és el que em fa convèncer-me que la fotografia clàssica no morirà mai. De la Leica m'acalpara que una càmera de 1963 em permeta traure meravelloses diapositives de les nits estrellades en ple segle XXI i de la Yashica FX-3 només puc dir que vaig fotografiar amb ella el 1986 el cometa Halley amb exposicions de quinze minuts a set i vuit graus sota zero sense que s'immudara, i avui continua intacta al seu estoig. I sobre la Pentax, doncs bé, el "cataclòc" que fan l'obturador i l'espill en cada fotografia demostra que és una de les càmeres amb major personalitat de la història. Amb ella, gràcies a les pel·lícules de 6x7, he aconseguit diapositives en què apareix el cometa Hale-Bopp al centre amb les seues dues cues, una blanca i l'altra blava, però acompanyat en la part superior de l'enquadrament del doble cúmul de Perseu i en la inferior de la galàxia d'Andròmeda. Potser amb el Photoshop es pugen fer moltes meravelles, però aquest enquadrament no es tornarà a repetir mai. Per a començar com a astrofotògraf només fan falta tres coses: una càmera mecànica, un trípode i un bell lloc sota els estels. ☺

Rebeca Romero Escrivà. Estudiant de Periodisme de la UV.